

meljče Georg Dalmatin auf dem Titelblatte seiner in dieselbe übersehten Bibel slovénski jezik nennt, die Rede seyn kann . . .

Laybach den 15. Juny 1813.

Valentin Vodnik.

Slovarjeva oblika naj bi bila taka-le:

Slovar

Nemško-Slovénski-Latinski.

Deutsch - Windisch - Lateinisches

Wörterbuch.

A.

Aal, der, d. i. ein falscher Bruch im Tuche zléma. Ein Fisch, uger. Inn. Kr. S. die Fische im Anhang . . .
 Aas, das, merläd, mertváčina, d. i. Luder, mërha, cadaver . . .
 Ab, d. i. hinab, dõli, deorsum, d. i. weg, proč, ab, de.
 den Hut ab! klobuk dõli! odkrã se! depone pileum!
 Hand ab, roko proč!
 auf und ab, gòr in dõli, sursum deorsum.
 d. i. hin und her, sëm ter tje, ultro citroque.
 auf und ab, d. i. ungefãhr, vèc al manj, plus minusve.
 ab dem Wege, iz pòti, de via.
 ab den Augen, iz pred oçi, e conspectu, ex obtutu.
 Greuel ab den Götzen, stud nad maliki . . .
 Abba, oçe, oca; pater, abba . . .
 Abbild, das, posnétik, poobrãz; effigies, d. i. Vorbild, predpodoba; imago . . .
 Abãnderlich, nach allen Bedeutungen des Verbi, prenarédliv, prekõncliv, zatèrliv, sklãnjavèn.

Abãnderung, die, prenarédba; mutatio. Deklination, sklãnjanje, declinatio.
 Abarbeiten, glatt machen, obdelujem, obdelam; elaboro, expolio.
 d. i. los machen oddelujem, oddèlam; auch odtém oder odtném-tmi und tui-éti-él-ét.
 die Schuld abarbeiten, izsluzam, izsluzim dolg; pecuniam debitam penso laborando.
 d. i. sich entkrãften, zdelujem, zdelam, se, labore frangor.
 d. i. abnützen S. Abnützen . . .
 Abbitten, pròsim za zaméro, oder prosim za odpusãnje; deprecor, veniam peto . . .
 Abbrechen, I. v. a. I. durch Brechen absondern; überhaupt, lómim, odlómim, dlž, lómien, defringo.
 2. den Ast entzwey, prelãmam, prelómim; prelómam, prelómim; frango.
 3. Blumen, Früchte, tèrgam, odtèrgam und vtèrgam; decerpo.
 4. vom Stamme, durch einen Riss, odkrehújem, odkrèhnem; cèhnem, odèchnem itd. itd.

Spominske slike iz svetovne razstave l. 1873.

Načertuje Jos. Levičnik, učenik.

(Dalje.)

Motto: „Človek se učí
Dokler živi.“

Narodna prialovica.

Dosihdob sem reševal oblubo, storjeno v 20. listu lanskega „Tovariša-a, da hočem pisati kaj malega o svetovni dunajski rãzstavi l. 1873,

in sicer o splošnem obsegu in nekoliko o šolstvu, a zdaj me čaka še tudi spolnitev zadnje obljube, povedati namreč še nekoliko o drugih znamenitostih razstave. Ozrmo se najpred na predmet, brez katerega bi kmetijski gospodar ne mogel živeti, in ki mu daje, ako se mu sponaša po sreči, skoraj naj več dobička. Menim namreč živinorejo. Tudi v ljudski šoli zasluži uk o njej, akoravno je ondi mogoča le teoretična obravnava, vendar posebne pozornosti na podlagi izreka: „besede mičejo“; toraj me je tudi na razstavi vleklo od šole — naj se nikar kdo ne smeje, če po pravici povem, kam! — k govedom v hlev.

No, kaj še?! Pričujejoči spis res, da se bolj podaja gospodarskemu listu, a glede na to, da tudi učitelje sprašujejo o gospodarstvu, da imamo po šolah „Hartingerjeve table o govejih plemenih,“ kakor nam jih je slavna vlada poslala, dalje oziraje se na to, da se ravno sedaj snujejo kmetijske šole, kot nadaljalnice navadnih ljudskih šol, tedaj prepuščamo prostor našemu dopisovalcu, in bistremu opazovalcu g. L. tem bolj, ker nam je že mnogo drugih reči, ki so bolj neposrednje tičejo naših šol, prav nazorno narisal in opisal.

Po nasvetu c. k. gospodarske družbe dunajske bile so se njene tovaršice: češka, gališka, koroška, moravska, zgornje-avstrijska, solnograška, štajarska, tirolska in predarlška z njo dogovorile in zjediniile, da hočejo za ves čas svetovne razstave napraviti tudi vzajemno razstavo avstrijskih govejo-molznih plemen (österreichische Melkviehracen), in nalašč v ta namen pozidati pristavo (Meierei). Visoko c. kr. gospodarstveno ministerstvo je rade volje dovolilo potrebne svote za ta občekoristni namen, ter za postavljenje primerne sgrade v ta namen, zgoro omenjene c. kr. gospodarske družbe so prevzele nalogo, da odbero dotična govéda, ter jih na svoj strošek postavijo v razstavo. Gledalo se je strogo na to, da se je iz vsake dežele določila in prignala le taka živina, ki je ondi že od nekdej vdomačena. Tako je, na pr. Zgornja Avstrija, katera odreja veliko živine pincgavskega plemena, prepustila razstavo teh žival solnograški deželi; enako so postopali tudi drugej, kjer se goji kako pleme, katero je ondi le vseljeno. Kar se je že naprej videlo, da pride razstavljeno živino ogledovat tudi dosti taci, ki v gospodarstvenem oziru niso ravno strokovnjaki, osobito mnogo žensk in otrok, je bilo določeno, da se biki ne bodo sprejemali; kajti te živali so pogostno hudomušne, in da se tako že naprej v okom pride vsaki nevarnosti ali celo kaki nesreči. Razstavljene pak so bile krave v naslednjem redu:

I. Živina belo-sive barve.

Iz Štajarskega: Marije-dvorska (Mariahofer Rind) in Muricodolska (Mürzthaler R.), iz Koroškega: Lavantinska (Lavantthaler R.)

iz Doljne Avstrije: Štokeraška (Stockerauer R.), iz Tirolskega Zgornje-Ino-dolska (Oberinntaler R.), iz Galicije: Podolska (Podolische R.), iz Češkega: Opočanska (Opočaner R.) in poslednjič iz Predarlskega: Montafunska (Montafuner R.) goveda.

II. Živina pisane barve.

Iz Moravskega: Kravje-deželjska (Kühländer R.), iz Solnograškega: Pincgavska (Pincgauer R.), iz Koroškega: Belodolska (Möllthaler R.), iz Tirolskega: Zillerdolska — menda Zilodolska — (Zillertaler-Duxer R.) in Pustriškodolska (Pusterthaler R.), iz Zgornje Avstrije: Belkasto pisana (die „Lichten“ oder „Welserschecken“), iz Češkega: Hébska (Egerländer R.) in poslednjič iz Doljne Avstrije: Gfölska (Gföhler R.) goveda.

Ker so vstanovo in vravnavo te razstave imeli v rokah sami strokovnjaki in odlični gospodarji tudi iz plemenitih rodbin, misli se lahko že samo ob sebi, da se je v vsem poskerbelo za mogočo popolnost. Že poslopje samo ob sebi je bilo tako prostorno, svetlo, zračno in snažno, da bi mnogo, mnogo ljudi bilo srečnih, ako bi imeli taka stanovanja. Živina je bila po plemenih ločena in skup vverstena, razpostavljena pak tako pripravno (ob nekakih ulicah), da so jo obiskovalci gledali od sprednje strani (v glavo); vendar se je pa moglo priti brez nevarnosti tudi okoli in okoli nje. Vsaka žival je imela pred saboj svoje lastne, primerne-visoko priredjene jasli (trugo = Kuhbarren), ki so bile jako praktično vravnane, ter napravljene vse ali iz cementa, iz bétona (Béton), in ene celo iz marmeljna. (Tedaj ni manjkalo kravam drugega, kakor naslanjača ali sofe. Vr.) Petero tovarn (fabrik) poslalo je bilo te stvari (jasli), ki so bile ob enem tudi same za se razstavni predmeti (Ausstellungsobjekte). Pa to še ni bilo jedino vse. Enako razpostavljeno, ter ob enem rabljeno bilo je: mnogo živinskih verig (Kuhketten), več živinskih zvoncev; raznoverstna mlečna posoda; dvoje različnih tehtnic (eine transportable Centesimal-Brückenwage und eine Centesimal-Viehwaage mit Geländer); več hlevskih svetilnic; novošegni patentirani stroj za napravljanje sirovega masla (rotierende Patent-Buttermaschine); naprava da se mleko hladi (Milchkühlapparat), omara za shranjevanje mleka (Milchkühlkasten) in priprava za preizkavanje mleka (Milchmesser), da bi ne bil morda preveč „kerščen“ (zlasti pri večjih mestih je jako potrebna znajdba, — pa bi tudi pri nas že mende tu in tam dobro služila); žlebovi za scánico, tako vravnani, da smrad ovirajo (geruchlose Pissoirs); šotori za shranjevanje kerme (wasserdichte Zelte zur Aufbewahrung der Futtervorräthe), in korito za napajanje v živinskem dvoru (die Viehtränke am Auslaufplatze). — Verh tega je bilo videti po hlevu še več jako pripravnih naredeb, v katerih se živini seno poklada; pa tudi mnogo miz, klopi, obešál za obleko (Kleiderständer) in pljuvavnikov, — vse to, kakor tudi

okna (kar je namreč pri oknih iz lesa narejeno), bilo je napravljeno nekaj iz vlitega, nekaj iz kovanega železa. Tudi snažno-pobeljene stene niso stale gole, ampak okinčane so bile z mnogimi rogatimi jelenovimi glavami. Z eno besedo: tak hlev s takimi naredbami, zraven pa toliko razne in odlično-zbrane živine videti, to je bilo veselje!

Tik hleva nahajala se je sgrada za stanovanje služnega osebstva. Vrvnana je bila poleg svojega namena tudi za kavano, in ker je imel podvzetnik od tolikega števila molznih krav dovolj mastnega mleka in smetane na razpolaganje, je lahko in tudi rad postregel obiskovalcem z izverstno kavo, katera nam je prav dobro dišala. —

Ker sem o razstavi še tu in tam pristavil kako lastno opombo, naj stavim to tudi o izpostavljeni živini. Škoda, jako škoda je, da se naša Avstrija ne nahaja v bolj sijajnih denarnih okoliščinah. Hvaležno sicer moramo priznati, da visoko c. k. gospodarstveno ministerstvo vsako leto za zboljšanje raznih gospodarstvenih strok daruje deželam znamenite svote. Kako dobro in koristno pa bi bilo, ko bi gospodarska družba vsake dežele zamogla dobiti toliko podpore, da bi imela vsaj eno izgledno pristavo, dunajsko-razstavni enako, se ve, da tudi z raznoverstno živino in s takimi naredbami in s tako opravo, ki polahkavajo oskerbovanje in gleštanje živine, ter sploh pospešujejo napredek pri živinoreji. To bi bile dejanske živinorejske šole, v katere bi se lahko gospodarji iz daljnih krajev hodili učiti, in bi se z lastnim očesom mogli prepričati, kako se sponaša to ali uno živinsko plemo v njihovi deželi. Strošek bi bil z pričetka za take naprave res morda velik, pa s časom bi prišli od tega deželam gotovo tudi dobički. — (Glavna stvar per živinoreji je pa vendarle v narodnem prigovoru: krava pri gobcu molze. Vr.)

Pa še nekaj družega imam na sercu. Da se nam slovenskim učiteljem namreč ne bo očitalo, da smo čisto prazni originalnih idej, prederzmem se našo c. k. kranjsko gospodarsko družbo prositi, naj blagovoli predložiti visokemu c. k. gospodarskemu ministerstvu nasvet, da bi se poskerbel in sestavil natančni, vendar pa po mogočnosti kratek popis vseh avstrijskih plemen domače živine. Ozir naj bi se pri tem popisu zlasti jemal na to, v katerih deželah se to ali uno živinsko plemo najbolje, ali vsaj dobro sponaša; kákovo podnebje in kakošna hrana ji najbolje pristje; kakošne barve in kakošnih lastnosti je, pa tudi kakošni dobiček pri molži, teži, odreji i. t. d. kako plemo donaša. Temu popisu naj bi se — vendar na posebnih pólah — dodale natančno po naravi posnete — še enkrat rečem: **natančno po naravi posnete** — kolorirane slike vsake živine, te slike bi pa morale vsaj tako velike biti, da bi se zlasti pri pisanih plemenih vsaka lisa lahko natančno razločila. Taka knjižica — **v resnici pravo domače blago** — naj bi se izdala v vseh avstrijskih jezikih, ter podala s slikami vred

ljudskim šolam kot učni pripomoček za naravoznanstvo. Učitelji brez izjembe bi bili gotovo zadovoljni s takimi bukvicami, po katerih bi pa tudi brez dvoma rad posegel marsikak gospodar. — Kar sem zamogel v tej zadevi storiti, svetovati namreč, storil sem rad, (pripravljen in zmožen sem svoj nasvet, kar zadeva govedna plemena, tudi še bolj natančen napraviti, ako bi bilo treba); izpeljava vendar ne stoji pri meni, ampak pri drugih. Naj bi se zgodilo! (Mogoče! saj je vlada tudi založila Hartingerjeve table.) (Dalje prih.)

Šolarska knjižnica.

x.

56. Podučne povesti, spisal v laškem jeziku Frančišek Soave, poslovenil Štefan Kociančič. Tretji popravljeni natis. (S 6. podobami.) V Gorici natisnil in založil J. Paternolli. 1876. 8° 324 str.

To je naslov najnovejše knjigi, ki je prišla v Paternollitovej tiskarni v Gorici pred malo dnevi na svetlo in katero smo užé letos v „Tovaršu“ omenili. (Glej Tovarša stran 137, Šolarska knjižnica šte. 23.) Takrat se o tej knjižnici nismo ugodno izrazili, ker se nijsmo mogli zaradi zeló okornega in užé zastarélega slovenskega jezika ter smo izrekli željo, da bi jo treba vso predelati, predno bi jo smeli priporočati slovenske mladini. Zeló nas veseli, da se je to zdaj pri tretjem natisu zgodilo, in da je zdaj knjiga razumljiva vsacemu, kdor je našega milega slovenskega jezika zmožen. Knjigo smo za zdaj le površno pregledali, ker nam je njen obseg užé iz poprejšnega družega natisa znan, a reči moramo, da je to zdaj prav lična knjiga, v lepem ovitku in na lepem belem papirji natisnjena. Tudi slike so prav prijetne. Škoda je samo to pri tem novem natisu, da se je tudi v to knjigo preveč tiskarskih pogreškov vrinilo. Sicer stoji na koncu knjige posebna opomba, ki čitatelja opozoruje na večje in važnejše pogreške, a mi smo tega mnenja, da bi morale knjige, pisane za naše domače ljudstvo in še posebno za našo slovensko mladino, biti kolikor mogoče brez tiskarskih pogreškov. Res je, da se vsakdo lahko zmoti, da nobeden človek nij v vsem popolen in da je vsako človeško delo več ali manj pomanjkljivo ter se tudi stavec lahko zmoti; zato bi moralo pri tacih knjigah biti po več korektur, da se tiskarski pogreški izčistijo; jedna sama korektura ne zadostuje. — Da to knjigo naše ljudstvo rado čita, vidi se iz tega, da je bilo užé tretjega natisa treba. To je lepo in gotovo vesel napredek v našem domačem slovstvu. Zatoraj tudi mi priporočamo ta tretji in popravljeni natis v obilno nakupovanje za farne in šolarske knjižnice. Cena knjigi je 80 kr.